

DUBRAVKA BALEN-LETUNIĆ

Arheološki muzej u Zagrebu

OSTAVA KASNOG BRONCANOG DOBA IZ MALICKE

, 2 (table 1—5 i

UDK 903.2 (407.13) "63©/637"

Izvorni znanstveni rad

Ostava iz Maličke zaslužuje pažnju ponajprije zbog činjenice što je to za sada tek četvrta poznata ostava na području Korduna. Njezin inventar sadržava karakteristične elemente ostava horizonta II-Veliko Nabrđe, starije kulture polja sa žarama sjeverne Hrvatske, odnosno pripada Ha Al stupnju.

Ostava iz Maličke, kod Vrginmosta, nađena je 1968. godine na njivi Miladina Sapića, i te iste godine otkupljena je od nalaznika za prehistorijsku zbirku Arheološkog muzeja u Zagrebu. Predmeti su otkriveni na okupu prilikom obrade zemljišta. Drugi korisni podaci o tom zanimljivom nalazu nisu se, na žalost, sačuvali. Ostava sadrži 124 predmeta, od čega veći broj otpada na brončano grumenje i na tzv. »pogače«, zatim na oruđe i ukrasne predmete.

Opis materijala

1. Veća okrugla brončana ploča s koncentričnim plastičnim krugovima i trnom u sredini; vanjski rub ukrašen je plastičnim vertikalnim linijama složenim u me-tope (T. 1: 1).
2. Ulomak sječiva bodeža (T. 1: 2).
3. Igla klobučasto oblikovane glavice, po rubovima ukrašene urezima, i sa dva zadebljanja na vratu (T. 1: 3).
4. Ulomak noža s drškom u obliku jezičca, klinastog presjeka sječiva (T. 1: 4).
5. Ulomak noža s pločicom za pričvršćivanje drške, klinastog presjeka sječiva (T. 1: 5).
6. Veći brončani okrugli gumb s dvije petlje na poledini (T. 1: 6).

7. Ulomak šuplje sjekire, oštećene ušice, ispod vrata ornamentirane motivom plitko kaneliranih resa (T. 1: 7).

8. Šuplja sjekira sa zadebljanjem na otvoru i ušicom, ispod vrata ornamentirana plastičnim rebrom (T. 1: 8).

9. Šuplja sjekira sa zadebljanjem na otvoru, ukrašena plastično izvedenim dvostrukim »V-ornamentom« (T. 1: 9).

10. Šuplja sjekira zadebljalog vrata i s ukrasom zaobljenog »-V-ornamenta« i trima kvržicama (T. 1: 10).

1. Narukvica od brončanog lima sa širim vertikalnim narebrenjima (T. 2: 1).

12. Ulomak torquesa (T. 2: 2).

13. Ulomak posude čiji je rub savijen u svitak kroz koji je provučena žica; nizovi iskucanih točkica iste veličine prate rub i okomiti spoj posude (T. 2: 3).

14. Igla okrugle, pri vrhu spljoštene i gusto kanelirane glavice (T. 2: 4).

15. Tri ulomka brončanog lima ukrašenog nizovima iskucanih točkica (T. 2: 5).

16. Tordirana narukvica s uvijenim završecima (T. 2: 6).

17. Okrugli razvođač remenja ukrašen plastično izvedenom rozetom (T. 2: 7).

18. Srp čija je drška raščlanjena sa tri vertikalna rebra — srednje rebro je kraće, a iznad njega je sedam horizontalnih rebara; bočna se rebra spajaju pod oštrim kutom sa zadebljanim hrptom plohe sječiva; hrbat i dio unutrašnjeg rebra prelomljen je udubljenjima (T. 3: 1).

19. Ulomak srpa čija je drška raščlanjena sa tri vertikalna rebra — vanjsko rebro prelazi u zadebljali hrbat plohe sječiva, a unutarne i srednje u blagom luku samo djelomično ulaze u plohu sječiva. Rebro kao i hrbat prelomljeni su urezima (T. 3: 2).

20. Ulomak srpa čija je drška raščlanjena sa četiri vertikalna rebra, koja se spajaju pod oštrim kutom sa zadebljanim hrptom sječiva, kojeg prate tri plastično izvedena rebra (T. 3: 3).

21. Ulomak srpa čija je drška raščlanjena sa pet plastičnih rebara — tri srednja rebra su kraća, a iznad njih su položena tri horizontalna rebra; bočna se rebra spajaju pod oštrim kutom sa zadebljanim hrptom plohe sječiva i razlomljeni su urezima, a hrbat prate dva plastično izvedena rebra (T. 3: 4).

22. Ulomak srpa čija je drška raščlanjena sa tri vertikalna rebra, koja se spajaju pod oštrim kutom sa zadebljanim hrptom plohe sječiva, a hrbat prati deblje i tanje, plastično izvedeno, rebro (T. 3: 5).

23. Ulomak srpa čija je drška raščlanjena sa tri vertikalna rebra, koja se spajaju pod oštrim kutom sa zadebljanim hrptom plohe sječiva; bočna rebra i hrbat razlomljeni su sitnim urezima (T. 3: 6).

24. Ulomak srpa čija je drška raščlanjena sa tri vertikalna rebra, koja se spajaju pod oštrim kutom sa zadebljanim hrptom plohe sječiva, a hrbat prate dva plastično izvedena rebra (T. 3: 7).

25. Ulomak srpa čija je drška raščlanjena sa tri vertikalna rebra — srednje rebro je kraće, a dva bočna spajaju se pod oštrim kutom sa zadebljanim hrptom plohe sječiva, kojeg prati zadebljalo, plastično izvedeno, rebro. Rebra kao i hrbat razlomljena su udubljenjima (T. 3:8).

26. Ulomak srpa čija je drška raščlanjena sa tri vertikalna rebra, koja se spajaju pod oštrim kutom sa zadebljanim hrptom plohe sječiva (T. 3: 9).

27. Ulomak srpa čija je drška raščlanjena s dva vertikalna rebra — vanjsko bočno rebro prelazi u zadebljani hrbat plohe sječiva, a unutarne u plastično izvedeno rebro koje prati hrbat srpa. Rebra i hrbat razlomljeni su udubljenjima (T. 3: 10).

28. Amorfno grumenje bronce (ne reproduciramo).

29. Brončane »pogače« (ne reproduciramo).

30. Vrlo sitni ulomci različitih brončanih predmeta, kojima je oblik neprepoznatljiv (ne reproduciramo).

Iz opisa materijala vidljivo je da su predmeti u većini slučajeva oštećeni i, najvjerojatnije, bili van upotrebe, odnosno zajedno s grumenima bronce i s tzv. »pogačama« upotrebljavani su kao sirovina za novo lijevanje i obradu. Da li je riječ o ostavi ljevača, trgovca ili zakopanog materijalnoj vrijednosti pojedinca, a možda i zajednice, teško je reći, tim prije što su mišljenja arheologa o namjeni kao i o svrsi zakapanja ostava različita. Najčešće se ne raspolaže s podacima o okolnostima nalaza, što je slučaj i kod ove ostave, pa se o njoj s tog gledišta ne može ništa konkretnije zaključiti. Od sačuvanih predmeta, ili pak onih kojima je oblik prepoznatljiv, najbrojnije su zastupljeni srpovi i šuplje sjekire s tuljkom za nasad. U najsignifikantniji materijal ostave treba prije svega usvrstati nakit.

Ukrasni predmeti ne izdvajaju se ni po čemu od onih kojima obiluju ostave Ha Al stupnja, odnosno horizonta II — Veliko Nabrđe, starije kulture polja sa žarama međuriječja Drave, Save i Dunava¹. Za tordirane narukvice s uvijenim završecima treba istaći da su po obliku i dekorativnim elementima usko vezane za ranija razdoblja, pa usporedimo li samo narukvicu iz groba u Suseku² (datiran u Br C stupanj) s primjerkom iz Maličke (T. 2: 6), ili pak s narukvicama istog tipa iz ostava Ha Al stupnja npr. Pričac, Brodski Varoš ili Poljanci I³, uočavamo da im je oblik,

¹ K. VINSKI—GASPARINI. Ostave s područja kulture polja sa žarama. Praistorija jugoslavenskih zemalja IV, 1983, p. 054 sqq.

² K. VINSKI—GASPARINI. Kultura polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj. *Monografije Filozofskog fakulteta u Zadru*, 1/1973, T. 1: 12.

³ K. VINSKI—GASPARINI, o. c, T. 7.1: 34 (Pričac), T. 59: 11 (Brodski Varoš), T. 4Jh 5 (Poljanci I).

unatoč dužem vremenskom rasponu, ostao neizmijenjen. Narukvice od brončanog lima s vertikalnim narebnjenjima pojavljuju se nešto rjeđe u Br D stupnju, da bi u idućem Ha Al stupnju bile brojnije, tako da gotovo i nema ostave iz tog razdoblja s područja međuriječja u kojima se ne nalaze narukvice ovog tipa. Za primjerak iz Maličke (T. 2: 1) kao analogije navest ćemo samo neke iz ostava horizonta II, npr. Budinščina, Brodski Varoš, Veliko Nabrđe, Gornja Vrba i Otok—Privlaka⁴. Igle okrugle, na vrhu spljoštene i gusto kanelirane glavice karakteristične su za Br D stupanj; međutim kako primjerak iz Maličke (T. 2: 4) ima isto oblikovanu glavicu kao i igle Br D stupnja, ali manjih je dimenzija, treba je uvrstiti među igle istog tipa Ha Al stupnja. Brojnije su zastupljene u ostavama horizonta II, naročito na području Brodskog Posavlja, što bez sumnje ukazuje na regionalni radionički krug, gdje nalazimo i paralele za naš primjerak.⁵ Slavonskom radioničkom krugu treba pripisati i okrugle brončane ploče s koncentričnim krugovima i trnom u sredini. Ukrasne ploče ovog tipa, znatno manjih dimenzija, osobitost su srednjeg brončanog doba,⁶ i kao survivalni oblik zadržale su se na ovom području sve do u vrijeme starije kulture polja sa žarama. Primjerku iz Maličke (T. 1: 1) nalazimo analogije u ostavi Gornja Vrba, Otok—Privlaka, Bizovac, Veliko Nabrđe, Brodski Varoš i Punitovci,⁷ dok nam slični primjerci van navedenog areala iz ostava Vinca⁸ i Marina⁹ kod Trogira pružaju uvid u rasprostranjenost utjecaja slavonskog radioničkog kruga. Za igle klobučasto oblikovane glavice treba naglasiti da se javljaju na širem geografskom području. Vrlo su brojne u jugoistočnoj Slovačkoj i sjeveroistočnoj Mađarskoj, u zatvorenim cjelinama specifičnim za Br D stupanj u ostavama tipa Rimavska Sobota, zatim u sjevernoj Njemačkoj u pokrajini Brandenburg i Sleskoj.¹⁰ Najbliže analogije za naš primjerak (T. 1: 3) nalazimo u ostavi Sumetac¹¹, koja je kao i ostava Malička locirana južno od Save, između Une i Kupe. Isto tako, paralele

⁴ K. VINSKI—GASPARINI, o. c, T. 79: 17 (Budinščina), T. 50: 23—27 (Brodski Varoš), T. 44: 35, 37 (Veliko Nabrđe), T. 5,1: 17 (Gornja Vrba), T. 28: 32 (Otok—Privlaka).

⁵ K. VINSKI—GASPARINI, o. c, T. 26: 6 (Sisak), T. 30: 17 (Bošnjaci), T. 44: 15 (Bizovac), T. 38: 13 (Poljanci I), T. 52: 30, 31, T. 53: 1—2 (Brodski Varoš); D. POPOVIC. Bronzana ostava iz Šimanovaca. Praistorijske ostave u Srbiji i Vojvodini. *Srpska akademija nauka i umetnosti, Arheološka grada Srbije ser. I, Praistorija knj.*, 1/1975, p. 46, T. XLIV: 4.

⁶ Z. VINSKI. Brončanodobne ostave Lovaš i Vukovar. *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3. s., 1/1958, pp. 10 sq., T. II: 6—7; A. BENAC—B. ČOVIĆ. Glinac I, 1956, pp. 11. 27, T. VII: 5, K. WILLVONSEDER. Die Mittlere Bronzezeit in Österreich, 1937, p. 143 sqq., 57 sq., fig. «, 21, T. III: 1, 2; R. PITTIONI. Urgeschichte des österreichischen Raumes, 1954, p. 376 sq., fig. 264, 6, 7; 265, 1, 2; B. HANSEL, Beiträge zur Chronologie der mittlern Bronzezeit im Karpatenbecken I—II,

1968, p. 118 sqq. 159 sqq., 162, lista 120, 130, fig. 4, karta 27.

⁷ K. VINSKI—GASPARINI, o. c, T. 50: 20 (Gornja Vrba), T. 28: 9 (Otok—Privlaka), T. 36: 9 (Bizovac), T. 46: 21, 27 (Veliko Nabrđe), T. 53: 26, 3« (Brodski Varoš); K. VINSKI—GASPARINI. Ostava kasnog brončanog doba iz Punitovaca kod Đakova. *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. s., 12—13/1979—80, T. VI: 1a, 1b (Punitovci).

⁸ D. GARASANIN. Katalog metala I, 1964, T. X: 1—2.

⁹ K. VINSKI—GASPARINI. Kultura polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj. *Monografije Filozofskog fakulteta u Zadru*, 1/1973, T. 82: 4.

¹⁰ T. KEMENCZEI. Die Chronologie der Hortfunde vom Tip Rimaszombat. *A. Herman Ottó Múzeum Evkb'nyve*, 5/1965, p. 119.

¹¹ Č. RRUHELKA. Ein Depotfund der Bronzezeit aus Sumetac bei Podzvzd (Bezirk Cazin). *Wissenschaftliche Mitteilungen aus Bosnien und Hercegovina*, 1/1893, p. 35 sqq., fig.

za nju nalazimo i u ostavi Brodski Varoš, Otok—Privlaka¹⁴, Bingula—Divoš¹⁵, Svi-Ioš,¹⁵ Šimanovci¹⁶ i Novi Bečej.¹⁷ Po tipološkim karakteristikama vrlo su slične, moglo bi se reći gotovo identične onima iz ostava Br D stupnja tipa Rinavska Sobota,¹⁸ tj. ukras im je sveden na rubove ili pak, što je rjeđe, na samu klobučasto formiranu glavu i zadebljanja na vratu. Primjerci iz navedenih ostava kao i igla iz Maličke povezani su s materijalom Ha Al stupnja, odnosno pripadaju inventuru ostava horizonta II — Veliko Nabrđe sjeverne Hrvatske, tj. horizontu II ostava Srbije i Vojvodine.¹⁹ Jedna varijanta ovih igala nalažena je također i u skeletnim grobovima tumula donjeg Podrinja u istočnoj Bosni i zapadnoj Srbiji. Razlikuju se od igala iz navedenih ostava u detaljima, prije svega u dužini, a površina glave i tijela gusto im je ornamentirana. U tumulima, Jezero tumul III, grob 4²⁰; Jezero tumul IX, grob 6²¹; Karavlaške kuće tumul I, grob 2²²; Karavlaške kuće tumul VIII, grob 2²³; Padine—Šundinovača tumul I, iz razorene grobne cjeline²⁴ i Belotić—Šumar tumul 19, ovaj tip igala nalazi se uglavnom s materijalom signifikantnim za Br D stupanj. Tu svakako treba ubrojiti još i primjerak igle iz Srbije (nepoznato nalazište)²⁶ kao i iglu iz Glasinca, Kosovo—Rogatica²⁷ iz starijeg stratuma sahranjivanja, odnosno faze Glasinac IIIb-1, što bi odgovaralo Ha Al stupnju. Premda modificirane, one su karakteristične za oblikovni krug starije kulture polja sa žarama, čiji impulsi i utjecaji na ovom području dolaze iz srednjeg Podunavlja. Kako smo ista-

¹² K. VINSKI—GASPARINI, o. c., T. 52: 42.

¹³ K. VINSKI—GASPARINI, o. c., T. 28: 27a—b, 28.

¹⁴ K. VINSKI—GASPARINI, o. c., T. 85: 21.

¹⁵ K. VINSKI—GASPARINI, o. c., 0. 88: 4; S. ERCEGOVIC. Brončana ostava iz Sviloža. *Rad vojvodanskih muzeja*, 4/1955, p. 17 sqq., T. III: 5.

¹⁶ D. POPOVIC, o. c., p. 51, T. XLIV: 1.

¹⁷ Š. NAD. Bronzana ostava iz Novog Bečaja. *Rad vojvodanskih muzeja*, 4/1965, p. 43 sqq. T. III: 7a, 7b.

¹⁸ T. KEMENCZEI, o. c., T. V: 1, 3, 9, 11, 13, 15 (Pétervársára II), T. XVIII: 1 (Finke), T. XXIX: 1 (Almágy).

¹⁹ K. VINSKI—GASPARINI. Ostave s područja kulture polja sa žarama. Praistorija jugoslavenskih zemalja IV, 1983, p. 654 sqq., karta 16; M. GARASANIN. Ostave perioda polja sa urnama u jugoistočnoj Panoniji i severnoj Srbiji. Praistorija jugoslavenskih zemalja IV, 1983, p. 691 sqq., karta 17; R. VASIC. SpSt-bronzezeitliche und Alterhallstatzeitliche Hortfunde im Ostlichen Jugoslawien. Südost-europa zwischen 1600 und 1000 v. Chr., *Prähistorische Archäologie in Südosteuropa* 1/1982, p. 268 sqq.

²⁰ M. KOSORIC—D. KRSTIĆ. Iskopavanje praistorijskih humki u Padinama i Ročeviću

1970. i 1971. godine. *Članci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne*, 9/1972, p. 22 sqq., T. VI: 5.

²¹ M. KOSORIC. Rezultati istraživanja humki na području Ročevića 1977. godine. *Članci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne*, 12/1978, p. 2& sqq., T. VI: 1.

²² M. KOSORIC—D. KRSTIĆ. Iskopavanje praistorijskih humki u Padinama i Ročeviću. *Članci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne*, 8/1970, p. 2& T. IV: 2.

²³ M. KOSORIC. Istraživanje praistorijskih humki na području Padina—Trnovice. *Članci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne*, 11/1975, p. 16 sq., T. II: 5.

²⁴ M. KOSORIC—D. KRSTIĆ. Iskopavanje praistorijskih kumki u Padinama i Ročeviću 1970. i 1971. god. *Članci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne*, 9/1972, p. 19 sq., T. V: 3; M. KOSORIC. Kulturni, etnički i hronološki problemi ilirskih nekropola Podrinja. *Dissertationes et monographiae*, 18/1976, p. 64, T. XXIII: 1.

²⁵ M. GARASANIN. Praistorija na tlu SR Srbije I—II, 1973, p. 369 sq., T. 63: 3.

²⁶ D. GARASANIN, o. c., p. 72, T. LXIV: 1.

²⁷ B. COVIC. Neka pitanja hronologije bronzanog doba glasinackog područja. *Glasnik Zemaljskog muzeja* NS, 35—36/1980/81 (1981), p. 105, T. II: 6.

kli, ovaj tip igala kao i njihove varijante javljaju se u zatvorenim cjelinama Br D i Ha Al stupnja, i van tog razdoblja više se ne javljaju. Od nakitnih oblika naposljetku treba spomenuti i ulomke brončanog lima koji su vjerojatno pripadali ukrasnoj traci ili možda dijademi. Brončane trake bile su prišivane na tkaninu ili kožu, a služile su kao ukras glave. Traci ove ostave (T. 2: 5) po koncepciji ornamenta — nizovi sitno iskucanih točkica istih veličina koji prate rubove i središnji dio trake — veoma je sličan primjerak iz ostave Otok—Privlaka,²⁸ kao i dobro sačuvana traka, nešto mlađe provenijencije iz ostave Dolina na Savi.²⁹

Osim navedenih ulomaka brončanog lima, ostava sadržava još nekolicinu koje je, međutim, nemoguće tipološki determinirati, budući da su vrlo malih dimenzija. Na žalost više od ulomka nije ostalo sačuvano od veće posude (T. 2: 3) u obliku okrenutog stošca, bez vrata, čiji je rub savijen prema vanjskoj strani u svitak kroz koji prolazi brončana žica radi pojačanja ruba posude, a s bočne strane vidljive su dvije rupice od zakovica. Po konstrukciji i ukrasu veoma je sličan ulomku posude iz ostave Gušterica³⁰ u Rumunjskoj, a isto tako, ali samo po konstrukciji, jednom od brončanih vedara iz ostave Merlara³¹, u sjevernoj Italiji, čiji inventar pripada Ha Al stupnju, a vedra među najstarije i ujedno u najzapadnije primjerke vedara tipa Kurd. Tehnika iskucavanja točkica istih veličina (Punct-Manier), kojom je izveden ornament na traci i ulomku posude, primjenjivala se već u srednje brončano doba. Naime, rubovi tutula kao i traka iz ostave Lovaš ukrašeni su istom tehnikom iskucavanja točkica.³² U ostavama međuriječja Drave, Save i Dunava ranog Ha A stupnja ukrašavanje tehnikom punktiranja nije rijetko, što je uočljivo i na brojnim brončanim predmetima različitih namjena.³³

Kako smo već naveli, najbrojniji predmeti ove ostave su srpovi i šuplje sjeckire s tuljkom za nasad. Srpovi se ne razlikuju ni po čemu od onih kojima obiluju ostave Ha A stupnja, napose horizonta II — Veliko Nabrđe. Po V. Brunnovoj podjeli srpova pripadali bi tipu 1 i 2, datiranim u Br D i Ha Al stupanj, odnosno tipu Uioara 1–5 (s varijantama) po Petrescu-Dimbovičinoj podjeli, povezanih pretežno s materijalom ostava Ha Al stupnja.³⁴ Drške srpova kao i dijelovi sječiva raščlanjeni su rebrima, urezima i udubljenjima u različitim kombinacijama i vrlo je teško naći identično ornamentirane primjerke, unutar jedne ostave, što je također slučaj sa

²⁸ K. VINSKI—GASPARINI. Kultura polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj. *Monografije Filozofskog fakulteta u Zadru*, 1/1973, T. 28: 10.

³⁰ M. PETRESCU—DIMBOVIČA. Depozitele de bronzuri din România. 1977, p. 248, T. 155: 10.

²⁹ P. SCHAUER. Der Urnenfelderzeitliche Depotfund von Dolina, Gde. und Kr. Nova Gradiška, Kroatien. *Jahrbuch des Röm.—Ger. Zentralmuseums Mainz*, 21/1974, (Festschrift Hundt 1), p. 116, fig. 10: 4.

³¹ H. MULLER—KARPE. Beiträge zur Chronologie der Urnenfelderzeit nördlich und

südllich der Alpen. *Römisch—Germanische Forschungen*, 22/1950, pp. 193, 261, T. 83: 7.

³² Z. VINSKI, o. c, T. II: 8, T. IV: 6—12¹.

³³ K. VINSKI—GASPARINI, o. c, T. 44: 1 (Veliko Nabrđe), T. 48: 19, 20 (Poljanci I), T. 57: 7 (Brodski Varoš), T. 79: 20 (Budinščina), T. 81B: 19 (Podrute).

³⁴ W. A. v. BRUNN. Mitteldeutsche Hortfunde der jüngeren Bronzezeit. *Römisch—Germanische Forschungen*. 29/1968, p. 38, fig. 5; M. PETRESCU—DIMBOVIČA. Die Sichel in Rumänien. *Prähistorische Bronzefunde*, 18/1978, I, p. 26 sqq., 93.

srpovima iz Maličke. Našim srpovima (T. 3: 1—10) slični su, ali po ukrasu (ne i posve identični) oni iz ostave Budinščina, Gornji Slatnik, Brodski Varoš, Veliko Nabrđe, Bizovac, Otok—Privlaka³⁵, te srpovi iz istog razdoblja od srednje Evrope do istočno Karpatske kotline. Uz srpove šuplje sjekire su gotovo neizbježni inventar ostava. Tako su za Ha A stupanj na j karakteristični je i ujedno najbrojnije šuplje sjekire ornamentirane raznim kombinacijama plastično izvedenog »V-ornamenta«. Primjerak iz Maličke (T. 1: 9) ukrašen je dvostrukim »V-ornamentom« i ne izdvaja se ni oblikom niti ukrasom od brojnih sjekira iz ostava horizonta II, da spomenemo samo neke od specifičnih za ovaj horizont; Brodski Varoš, Veliko Nabrđe, Tenja, Otok-Privlaka³⁶, u kojima nalazimo i analogije za naš primjerak. Sjekire ornamentirane resama također su česta pojava unutar materijala Ha A stupnja međuriječja Drave, Save i Dunava, a isto tako i u ostavama istog razdoblja u Rumunjskoj.³⁷ Ukras resa izveden plitkim kaneliranjem, kakav je i na primjerku iz Maličke (T. 1: 7), specifičan je za Ha Al stupanj, i predstavlja nagovještaj ukrasa, koji će izveden plastično biti karakterističan za razvijeni Ha A stupanj. Neukrašeni primjerak sjekire (T. 1: 8) također ne odstupa od ovog datiranja i kao prethodno navedeni primjerci, nalazi se u okviru materijala ostava horizonta II.³⁸ Na sjekirama iz ostava međuriječja, međutim, rjeđe se pojavljuje zaobljeni plastično izvedeni ornament, koji u osnovi predstavlja varijantu »V-ornamenta«. Po obliku i ukrasu paralele za naš primjerak (T. 1:10) pružaju nam nalazi iz ostava Ha Al stupnja iz Rumunjske kao npr. u ostavi Gusterija II, Rus, Spalmaca II i Uioara de Sus.³⁹ Ostava sadržava i dva noža koja su na žalost samo djelomično sačuvana. Nož s pločicom za pričvršćivanje drške, klinastog presjeka sječiva (T. 1: 5), pripada noževima s tipološkim odlikama Br D stupnja. Za njega analogije nalazimo u ostavi Poljanci I⁴⁰, odnosno gotovo je identičan s primjerkom noža iz ostave Nova Bingula,⁴¹ kao i sa dva primjerka iz velike ostave Uioara de Sus⁴² u Transilvaniji. Drugi ulomak noža s drškom u obliku jezička, klinastog presjeka sječiva (T. 1: 4), ima na žalost samo djelomično sačuvanu dršku, koja je inače kod noževa jedan od bitnih elemenata za tipološko opredjeljenje. Po preostalim elementima naš primjerak ima određeni stupanj stilske srodnosti s noževima tipa Malho-

³⁵ K. VINSKI—GASPARINI. Kultura polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj. *Monografije Filozofskog fakulteta u Zadru*, 1/1973, T. 80: 4, 9, 7 (Budinščina), T. 70: 1, 6, 8, 9 (Gornji Slatnik), T. 63: 2, 6, 10, 22, T. 64: 9, 10 (Brodski Varoš), T. 47: 3, 4, 5, 10, 12 (Veliko Nabrđe), T. 38: 9-14, T. 39: 2, 8, 12, T. 40: 1, 8, 10, 11, T. 41: 4, 10, 12 (Bizovac), T. 29: 1—3, 10, 11, 20 (Otok—Privlaka).

³⁶ K. VINSKI—GASPARINI, o. c., T. 81: 1, T. 62: 1, 3 (Brodski Varoš), T. 46: 3 (Veliko Nabrđe), T. 31: 6, 8 (Tenja), T. 27: 4, 11 (Otok—Privlaka).

³⁷ K. VINSKI—GASPARINI, o. c., T. 37: 10 (Bizovac), T. 60: 4 (Brodski Varoš); M. PETRESCU—DIMBOVIȚA. Depozitele de bronzuri din România. 1977, p. 244, T. 146: III (Gusterita II), p. 270, T. 195: 3, 7 (Spalnaca II).

³⁸ K. VINSKI—GASPARINI, o. c., T. 37: 9 (Bizovac), T. 81B: 3 (Podrute).

³⁹ M. PETRESCU—DIMBOVIȚA, o. c., p. 245, T. 149: 3 (Gusterita II), p. 263, T. 182: 8 (Rus), p. 269, T. 194: 10 (Șpálnaca II), p. 282, T. 1, 19: 18 (Uioara de Sus).

⁴⁰ K. VINSKI—GASPARINI, o. c., T. 48: 8.

⁴¹ D. POPOVIĆ. Ostava iz Nove Bingule. Praistorijske ostave u Srbiji i Vojvodini, *Srpska akademija nauka i umetnosti, Arheološka građa Srbije ser. I, Praistorija knj.* 1/1975, p. 34 sqq., T. XXXI: 7b.

⁴² M. PETRESCU—DIMBOVIȚA. Die Sicheln in Rumänien. *Přahistorische Bronzefunde*, 18/1978, I, T. 191: 750, 757.

stovice⁴³, koje Rihovsky u Moravskoj i istočnoalpskoj regiji datira u Ha Al stupanj. Unutar ostava međuriječja Drave, Save i Dunava našem primjerku veoma je sličan, premda ne i posve identičan, nož iz ostave Brodski Varoš⁴⁴. Na žalost ništa konkretnije ne može se zaključiti o ulomku sječiva, koji bi najvjerojatnije pripadao bodežu (T. 1: 2). Teško je na temelju fragmenta sa sigurnošću odrediti tipološku pripadnost bodeža, ali s obzirom na neke elemente možda bi ga trebalo pripisati bodežu tipa Peschiera. Brončani gumb s dvije petlje na poledini (T. 1: 6) također je čest nalaz ostava horizonta II sjeverne Hrvatske.⁴⁵ Naposljetku treba spomenuti i mali okrugli razvođač remena s ukrasom plastično izvedene rozete (T. 2: 7), koji spada u tipični rekvizit konjske opreme, a isto tako nije rijedak nalaz ovog horizonta. Kao paralelu navest ćemo gotovo identičan primjerak iz ostave Otok-Privlaka i Brodski Varoš⁴⁶ kao i donekle njemu sličan razvođač za remenje iz ostave Nova Bingula.⁴⁷

Ostava iz Maličke, ni brojem predmeta, ni oblicima ne ide u red izuzetno bogatih ostava, ali ipak zaslužuje pažnju ponajprije zbog činjenice što je to za sada tek četvrta poznata ostava nađena na području Korduna⁴⁸. Njen inventar sadržava karakteristične elemente ostava horizonta II — Veliko Nabrđe i, bez obzira na geografski položaj, uvrštava je u veliki broj ostava ovog horizonta, starije kulture polja sa žarama sjeverne Hrvatske. Materijal je tipološki povezan isključivo za oblike Br D i Ha Al stupanj, te ukazuje na elemente karakteristične pretežno za slavonski radionički krug. Neki elementi, kao npr. igle klobučasto oblikovane glavice, nisu karakteristične za savsko-dravsko međuriječje i njihova pojava u kompleksu ostava Ha Al stupnja može se tumačiti kao utjecaj iz oblikovnog kruga ostava tipa Rimavska Sobota Karpatske kotline. Poput brojnih ostava horizonta II —> Veliko Nabrđe, i ostava iz Maličke upućuje na vremensku povezanost s ostavama tipa Kisapati-Lengyeltoti Transdanubije, odnosno Cincu-Suseni Transilvanije. Apsolutno kronološki ostavu treba datirati u završetak 13. i u 12. stoljeće prije n. e.

⁴³ J. RÍHOVSKÝ. Die Messer in Mähren und dem Ostalpengebiet. *Prähistorische Bronzefunde*, 1/1, 1972, p. 29 sqq., T. 8: 94, T. 56: 12, 28.

⁴⁴ K. VINSKI—GASPARINI, o. c, T. 56: 28.

⁴⁵ K. VINSKI—GASPARINI, o. c, T. 46: 18 (Veliko Nabrđe), T. 57: 17, 18 (Brodski Varoš), T. 66: 30 (Podcrkavlje—Slavonski Brod), T. 73: 17 (Pričap).

⁴⁶ K. VINSKI—GASPARINI, o. c, T. 28: 18, 19 (Otok—Privlaka), T. 57: 46 (Brodski Varoš).

⁴⁷ D. POPOVIĆ, o. c, p. 40, T. XXXIX: 15.

⁴⁸ Osim ostave iz Maličke uvrštene u horizont II — Veliko Nabrđe, s područja Korduna poznata je i ostava iz Lisine horizonta III — Kloštar Ivanić. Fundus obiju ostava ima sva obilježja radioničkog kruga međuriječja Drave, Save i Dunava, za razliku od ostava horizonta V — Matijevići, u koji su uvrštene i dvije kordunske ostave iz Drežnika (Gajina i Vranjkova pećina), čiji fundus upućuje na balkansko radioničko porijeklo. Za podatke o ovim ostavama cf. K. VINSKI—GASPARINI, o. c, p. 140, 181, T. 97: 1—21 (Lisine), p. 168, 179, T. 128: 1—13 (Drežnik—Gajina pećina), p. 165 (bilješka 124c), Drežnik—Vranjkova pećina).

SADRŽAJ TABLI*
VERZEICHNIS DER TAFELN

Tabla 1

Tafel 1

1—10, ostava Malička. Mj. 1: 2

1—10, Hortfund Malička. M. 1: 2

Tabla 2

Tafel 2

1—7, ostava Malička. Mj. 1: 1

1—7, Hortfund Malička. M. 1: 1

Tabla 3

Tafel 3

1—10, ostava Malička. Mj. 1: 2

1—10, Hortfund Malička. M. 1: 2

ZUSAMMENFASSUNG

HORTFUND AUS DER SPATBRONZEZEIT IN MALIČKA

Der Hortfund aus Malička (Westkroatien) enthält 124 Gegenstände; davon entfällt eine grössere Anzahl auf Rohbronze, verwitterte Gegenstände und sog. »Kuchenformen«, die beim Giessen als Rohmaterial benutzt wurden. Von den erkennbaren Gegenständen sind Sicheln und Tiillenbeile am zahlreichsten Schmuckstücke allerdings am bedeutsamsten.

Dieser Hortfund kann weder der Stückzahl noch den Formen nach unter ausserordentlich reiche Hortfunde eingereiht werden; er verdient jedoch Beachtung, vor allem weil das erst der vierte bekannte Hortfund im Kordungebiet ist⁴⁸. Sein Inventar umfasst charakteristische Elemente der Hortfunde aus dem Horizont II Veliko Nabrđe und zeigt, ungeachtet der geographischen Lage, eigene Zugehörigkeit zu einer grossen Anzahl von Hortfunden aus diesem Horizont, d. h. aus der älteren Urnenfelderkultur Nordkroatiens¹. Das Fundmaterial ist ausschliesslich für die Formen Br D und Ha A1-Stufe typologisch kohärent und weist auf die für den slawonischen Werkstattkreis charakteristischen Elemente hin. Hierher gehören vor allem die Nadel⁵ (T. 2: 4) und insbesondere die Zierscheiben (T. 1: 1), die sich von der mittleren Bronzezeit bis zur älteren Urnenfelderkultur bzw. bis zur Ha A1-Stufe erhalten haben⁶⁻⁹. Gewundene Armbänder mit gewickelten Enden (T. 2: 6) stammen auch aus den älteren Zeitabschnitten²⁻³. Zahlreiche Parallelen zu ihnen sowie zu den Armbändern aus Bronzeblech mit vertikaler Rippung (T. 2: 1) sind in den Hortfunden der Stufe Ha A1 im Gebiet zwischen der Drau, der Save und der Do-

* Crteže je izradio I. V. Mažuranić, na čemu se najljepše zahvaljujem.

nau zu finden⁴. Einige Elemente, wie z. B. Nadeln mit hutförmigem Kopf, sind für das Gebiet zwischen der Save und der Drau charakteristisch und ihr Auftreten im Hortfundekomplex der Stufe Ha A1 kann auf Einflüsse aus dem Hortfundekreis vom Typ Rimavska Sobota aus der karpatischen Tiefebene zurückgeführt werden. Analoge Nadeln (T. 1: 3) finden wir in den Hortfunden des Horizontes II Veliko Nabrđe, bzw. des Horizontes II der Hortfunde Sebiems und Vojvodinas¹⁰⁺²⁷. Von den Schmuckstücken soli das Fragment einer mit gehämmerten Punktreihen ornamentierten Stirnbinde (Diadem) erwähnt werden (T. 2: 5), die der Verzierungssart nach der Stirnbinde aus dem Hortfund Otok-Privlaka²⁸, sowie einem etwas jüngeren Exemplar aus dem Hortfund Dolina na Savi²⁹ nahesteht. Das Bruchstück eines grösseren Gefasses (T. 2: 3) ist der Form und der Verzierung nach einem Gefäß aus dem Hortfund Gušterica in Rumänien³⁰ sehr ähnlich; nach der Form allein ahnelt es sehr einem der Bronzeimer aus dem Hortfund Merlare³¹ in Norditalien, dessen Inventar der Stufe Ha A1 angehört. Diese Eimer gehören zu den ältesten und auch zu den westlich am weitesten verbreiteten Eimern vom Typ Kurd. Die zahlreichsten Gegenstände des Hortfundes aus Malička sind, wie schon erwähnt, die Sichel (T. 3: 1–10), die nach Brunns Klassifizierung dem Typus 1 und 2, und nach Peterescu-Dimbovičs Klassifizierung dem Typus Uioara 1–5 (samt ihren Varianten) angehören³⁴. Entsprechende Exemplare finden wir in zahlreichen Hortfunden des Horizontes II Veliko Nabrđe bzw. in den Hortfunden aus derselben Zeit, die zwischen Mitteleuropa und ostkarpatischer Tiefebene ausgehoben wurden³⁵. Ähnlich wie die Sichel und die Tülleribeile (T. 1: 7–10) unterscheiden sie sich weder der Form noch der Ornamentierung nach von zahlreichen Exemplaren aus den Hortfunden der Ha A1-Stufe³⁶⁺³⁹. Dasselbe gilt für das Messer (T. 1: 5) und (T. 1: 4), dessen Entsprechungen wir auch in den Hortfunden der Stufe Ha A1 im Gebiet zwischen der Drau, der Save und der Donau begegnen⁴⁰⁺⁴⁴; auch für den Bronzeknopf⁴⁵ (T. 1: 6) und für das kleine Verteilstück (T. 2: 7), das ein typischer Teil des Reitzeuges ist⁴⁶⁻⁴⁷.

Ähnlich wie zahlreiche Hortfunde aus dem Horizont II Veliko Nabrđe, weist auch der Hortfund aus Malička auf zeitliche Übereinstimmung mit den Hortfunden Kispati-Lengyeloti in Transdanubien bzw. Cincu-Suseni in Transilvanien hin. Auf jeden Fall soli der Hortfund zeitlich zwischen Ende des 13. Jh. und ins 12. Jh. v. Chr. gestellt werden.

